

LITERATURA

SIMONA ŠKRABEC

Els nostres humils experiments amb la veritat

Stefanie Kremser publica un llibre autobiogràfic, articulat entorn dels seus nombrosos canvis de domicili, però on l'important no són les vivències, sinó la densitat d'experiència que l'autora és capaç de destil·lar.

Stefanie KREMSER

Si aquest carrer fos meu

Traducció de Marina Bornas

Barcelona:

Edicions de 1984, 2020,

256 p., 18,50 €

Desprenre's de tot el que és innecessari és una de les qüestions filosòfiques més difícils. Ho vaig comprendre un matí a la riba del riu Sabarmati, a l'*Ashram*, que havia estat un dels pocs llocs on M.K. Gandhi va trobar repòs i prou estabilitat per passar-hi llargues temporades, on podia pensar, treballar, ser-hi. La senzillesa de l'espai era corprendedora, més encara la col·lecció mínima d'objectes personals que s'hi conserva: un únic plat, una cullera de metall i també el seu calçat. Es tractava d'una mena d'esclops de fusta rudimentaris que no tenen ni tan sols una cinta per lligar-los als peus, sinó només un botó

esculpit, part de la mateixa fusta amb la qual estava feta la sola, que es col·locava a l'espai entre els dos primers dits del peu. I amb això ja es podia caminar. De ben segur que aquests esclops estaven fets per durar per sempre.

Gràcies a Gandhi, l'autobiografia és un gènere majoritari en la literatura índia. Escriure sobre un mateix és una manera de mesurar-se amb el Mestre. L'autobiografia és una indagació a la qual s'ha d'exposar tothom —m'explicaven els savis amics— que vulgui fer-se valer amb la ploma. Més enllà de tot l'impacte polític i espiritual del seu pensament, Gandhi va transformar també el paisatge literari.

Imatge de les últimes possessions de Mahatma Gandhi (1948)

Cal saber que el subtítol de l'autobiografia que Gandhi va publicar originàriament en gujarati en dos volums, el 1927 i el 1929, és «Els meus experiments amb la veritat». És clar que no és assequible a gaires literats el camí abrupte d'aquest home tan excepcional, la seva lucidesa resulta inabastable sense la disciplina i força de la seva ment. Però l'exemple de Gandhi serveix molt bé per il·lustrar el camí de l'autoconeixement. L'estela que va deixar permet entendre l'exigència de viure des de i d'acord amb la veritat, i no pas girant l'esquena a qualsevol inconveniència.

Escriure sobre un mateix, com fa Stefanie Kremser (Düsseldorf, 1967), exigeix una confrontació amb allò indivisible dins de nosaltres. L'individu és finalment exactament això, una entitat indivisible, un tot dins del qual la fragmentació circumstantial s'ha de poder contenir i examinar. Hem de poder saber —i comprendre— qui som més enllà de tota contingència. Aquest camí d'anàlisi interior és extremament difícil i també el més arriscat. Endinsant-nos cap al nostre propi nucli, topem amb nosaltres mateixos com amb un iceberg. Es tracta, ni més ni menys, de comprendre que —més enllà de totes les transformacions i més enllà de decisions tan sovint aleatòries, precipitades i incontrolables—, hi ha un jo prou coherent i estable com per haver-nos de sentir responsables de nosaltres mateixos. Aquest examen interior és un diàleg dens, esgotador, a vegades directament terrorífic. Pot costar la vida, aquesta indagació, ens hi podem trencar l'espina si estirem maldestrament els fils que ens sostenen o enderroquem els pilars que suporten l'autoimatge en la qual ens emmirallem.

Explico tot això perquè un llibre com *Si aquest carrer fos meu* de Stefanie Kremser en el nostre entorn europeu —on l'autobiografia és un gènere considerat menor i apte bàsicament per donar ales a la vanitat i el fantasieig desbocat sobre la importància de la pròpia persona— podria ser llegit com una simple col·lecció d'anècdotes curioses.

El fet d'haver viscut una vida feta de mudances no li atorga a l'autora automàticament cap mena de saviesa. El seu mèrit no són les vivències, sinó la densitat d'experiència que Kremser és capaç de destil·lar de la vida viscuda.

Després de totes les aventures que van viure junts, els seus pares es van acabar establint en una casa còmoda als suburbis típicament alemanys, sense cap necessitat d'incentius culturals o d'experiències noves. De joves, van canviar de domicili i de continent per poder guanyar-se la vida. Es tractava simplement de triar la millor de les possibles opcions en cada moment, sense reflexionar gaire més enllà.

L'autora es confessa incapaç de viure sense observar l'entorn. Continuament topa amb la seva pròpia necessitat d'examinar cada detall: «Potser jo soc l'única sentimental», diu i afegeix en referència als seus pares: «gràcies al seu saludable pragmatisme, ells s'estalvien aquesta sensació d'enyorança de la pàtria. Casa seva és el seu dia a dia i els rituals que el configuren».

En aquest llibre, Kremser no mostra cap mena de nostàlgia ni busca consol en emocions superficials. L'autora emprèn el difícil viatge cap a les seves pròpies zones obscures. La seva particular lluita per poder afrontar la veritat és corprenedora. Els episodis descrits són una lluita contínua per poder acceptar la fluïdesa i la inconsistència del caràcter, les petites trampetes i les grans mentides, les pors i les il·lusions, tot el que hi ha i que compon la vida com un flux incessant. Kremser se sotmet a ella mateixa a una anàlisi implacable. És un jutge tan sever que no li tremola la mà, com hem vist, d'acusar-se en veu alta de “sentimentalisme” per poder preservar, precisament, la distància cap a tot allò que l'ha afectat.

Aquesta lluita ferotge d'un jo contra els seus propis elements constitutius la podríem anomenar —tal com ho fa també l'autora en aquest llibre— un dur exercici

d'*autoficció*. És difícil entendre, a vegades, aquest procediment, perquè sembla que es tracti d'una disbauxa que ha obert la literatura de bat a bat als autors egòlatres que posen el seu jo al centre de tot. No es tracta d'una cosa tan simple. La tendència tan marcada de la «literatura del jo» en la literatura europea d'aquest segle XXI no té res a veure amb l'arrogant autosuficiència que tant ha marcat precisament la nostra civilització.

Kremser permet comprendre la importància d'aquesta nova orientació literària que pren com a punt de partida l'espai interior d'un individu. Com a concepte teòric, «autoficció» és un oxímoron. I els oxímorons són construccions retòriques que exigeixen una certa habilitat per ser desxifrats. Hi ha una tensió immensa entre els dos elements d'aquest concepte. Com pot algú percebre la seva pròpia presència en aquest món com a merament inventada o imaginada? Aquesta és la pregunta clau, exactament.

A través de la noció que un mateix és un sac de records mal endreçats i de sentiments contradictoris, els europeus som finalment capaços d'entendre la ficció que ha marcat les nostres existències col·lectives durant segles. Europa, amb les seves conquestes i els seus imperis, Europa amb les seves nacions construïdes com compartiments impenetrables, Europa amb el seu orgull cultural inigualable es va sostenir per la força dels seus relats. Calia creure que la construcció d'una nació era l'objectiu en si mateix o que el progrés justificava tots els sacrificis. Alguns d'aquests relats va ser devastadors —com la ideologia de la puresa que es va imposar amb el nacionalsocialisme i que Stefanie Kremser afronta sense guants, amb les mans nues—, altres van impulsar la cohesió social i l'equilibri que encara caracteritza el continent on vivim. El relat en si és necessari per poder construir una societat i establir els llaços perdurables. Però la narració pot tenir un poder de seducció immens i per això cal cultivar a consciència la

Les veus literàries com la de Stefanie Kremser són increïblement resistents. Saben la seva força, saben que es pot viure amb una maleta i prou, saben afrontar la impredictibilitat del futur. No tenen por ni dels desplaçaments ni dels canvis ni de les adaptacions. Exigeixen una mirada nova.

capacitat analítica, per poder-nos adonar quan els grans relats es tornen nocius i posen en perill l'existència d'una comunitat o d'una manera de viure.

És això el que pretén la literatura del jo que s'escampa com un foc que ha afectat la torba sota els arbres grans, encara invisible, però impossible d'apagar. L'autoficció diu prou a l'obligació de pertinença. El jo es construeix ara autònomament, com un subjecte que es veu capaç d'ajuntar les seves pròpies experiències en una història que fa sentit en ella mateixa.

Les veus literàries com la de Stefanie Kremser, que han passat per un procés d'autoanàlisi tan implacable, són increïblement resistents. Saben la seva força, saben que es pot viure amb una maleta i prou, saben afrontar la impredictibilitat del futur. No tenen por ni dels desplaçaments ni dels canvis ni de les adaptacions. Exigeixen una mirada nova. Posen en qüestió tot el que sabem sobre el món. Exigeixen no pas que el relat desaparegui —això és impossible—, sinó que el relat tingui una estructura nova. Parlem dels autors, doncs, a qui no els fa por «experimentar amb la veritat».

L'efecte més curiós és que aquesta mirada connecta els espais, els dona una dimensió desconeguda fins fa poc. Es connecten així no pas els espais distants, sinó que la noció de la proximitat es multiplica. És fàcil volar del Brasil a Alemanya, passant per l'aeroport de Dubai, o de Barcelona a Nova York i sentir-se arreu a casa. Com el gosset que aixeca la poteta en l'aeroport de pas on l'han deixat sortir de la gàbia i marca el seu territori, diu l'autora

amb un somriure. Amb aquesta anècdota divertida, Kremser ens diu molt irònicament que fer algun gest simbòlic per «conquerir» una nova pàtria no costa gens.

L'efecte més comú del fet que els desplaçaments avui s'hagin normalitzat el mostren de nou els pares de la narradora. Un cop establerts en la seva caseta tranquil·la prop de Frankfurt, han començat a malparlar de la vida al Brasil i de totes les incomoditats relacionades amb els tròpics. El contacte amb la diferència, per la immensa majoria, malauradament vol dir exactament això, la mera i simple confirmació que l'ordre del món ha de ser inalterable i que cal protegir ferotgement els privilegis que ens han estat donats.

Kremser, en canvi, es nega a acceptar aquesta regla bàsica de la cultura europea que imposa la indiferència cap a tot el que resulta forà. I per això, el seu llibre no ens descobreix pas uns espais exòtics amb la mirada d'un passavolant. Arreu on va, l'autora s'esforça a veure allò que els altres, els que miren amb els ulls de convencions i costums assentats, no són capaços de veure. Ens fa descobrir el batec diari d'una botiga de queviures pakistanesa i d'un saló de bellesa xinès en la planta baixa de l'edifici on viu a Barcelona.

Les nostres ciutats ja no són un sinònim de progrés, sinó un espai més ferotge que la selva. Els passatgers del tren que havia quedat aturat al mig de «la mata atlàntica» durant tota una nit, són obsequiats per un granger amb una hospitalitat èpica. L'home mata un bou i el rosteix per poder alimentar la bigarrada tropa d'hostes inesperats. En canvi, a Alemanya, el revisor, amb aquell abús

d'autoritat tan característic, imposa la multa a una passatgera desorientada que no aconsegueix baixar del tren equivocadament abans que no es tanquin les portes.

Quan Gandhi emprèn la seva lluita contra l'imperialisme europeu és conscient que cal reduir les necessitats pràcticament al no-res per poder fer-hi front. Les seves sabates d'una sola peça de fusta, simples, resistents, autosuficients són com una base per aquest moviment de salvar-se de l'opressió de desigs obligatoris. *Si aquest carrer fos meu és*, en la seva manera íntima i modesta, un gest de desobediència semblant. No és cert que la riquesa assegura la felicitat, ens diu l'autora amb l'estremidosa escena en la qual visita la casa del costat al barri residencial i acomodat de São Paulo. Hi viu una noieta adolescent tota sola —amb els pares separats i sempre de viatge de negocis— acompanyada només per un majordom que la sotja a cada pas, impotent, «totalment innocu».

Disposats a vendre-ho tot, fins i tot la nostra pròpia manera de viure, hem perdut el nord. A Barcelona i a Nova York el que fa pujar tant el preu dels pisos i dels lloguers es precisament aquesta promesa de poder viure al rovell de l'ou *com abans*, de poder anar a passejar a peu, comprar a les botigues de barri i divertir-se amb els veïns com un simple ciutadà en un món on els centres històrics de les ciutats són llocs devastats, consumits per la cobdícia i especulació. De Brasil a Malàisia, de l'Índia a les capitals africanes, passant per la immensitat de la Xina o les planures russes, s'escampa aquesta febre de construir ciutats de gratacels que, al cap de poques dècades, més que probablement acabaran com el centre de São Paulo: «on abans s'exhibien les últimes novetats, aviat es van poder veure només pel·lícules pornogràfiques» i «els restaurants van fer fallida i van proliferar els bars senzills i les tavernes», fins que «si hi anaves un diumenge, veies un bon centenar de persones amb cara de zombi que feien tentines pels carrers de vianants fantasmes».

L'escriptora Stefanie Kremser va néixer a Düsseldorf (1967), de família alemanya i boliviana, però va créixer a São Paulo i resideix a Barcelona des de l'any 2003.

Analitzant la seva història personal, els racons més íntims i sovint molt dolorosos, Stefanie Kremser ha sabut analitzar les grans contradiccions del nostre temps. I no només això, ha aconseguit construir una passarel·la potser molt precària, però tanmateix salvadora, damunt les aigües tèrboles que tots portem a dins. El cas de la seva amiga d'infantesa, que de cop apareix de nou amb ganes de recuperar l'optimisme adolescent després d'un llarg, però fallit, matrimoni, és una advertència fulminant. Qui no sap afrontar les seves pròpies contradiccions, qui no és capaç d'adonar-se que la societat ens imposa reptes i exigències i desigs ben prescindibles, pot malauradament sucumbir. L'autoficció és un exercici perillós perquè cal ser capaç d'una anàlisi corrosiva i dolorosa per poder arribar al nucli. Qui s'accontenta massa aviat, qui busca només el consol fàcil, pot topar contra la paret impenetrable que reflecteix només la niciesa i la futilitat de tot esforç.

Viure fragmentàriament, saltant d'un continent a l'altre, d'una família a l'altra, d'una llengua a l'altra, sense una estabilitat perdurable ni seguretats tranquil·litzants afecta el nucli del jo, allò que constitueix un individu. L'experiència de la fragmentació constant afecta la pròpia indivisibilitat del subjecte. La vida de qualsevol persona pot produir aquests moments d'anagnòrisis —si puc utilitzar el terme tècnic de la teoria de la tragèdia— en què ens adonem, amb un calfred, que tot ha canviat i que els fonaments del nostre ser al món trontollen. Adonar-nos de cop que ens hem fet grans o els canvis bruscos en l'estat de la salut, en condició econòmica o social, tot això són sotracos prou importants com per provocar terratrèmols intensos. Però viure enmig de les llengües i espais culturals desconnectats exposa la persona a l'experiència d'un buit que deixa intuir directament el no-res, la possibilitat d'una no-existència, la possibilitat d'escolar-se rere les parets del món habitat i quedar-se atrapat en un espai entremig, sol, indefens, abandonat.

Kremser confessa que ha trigat anys per escriure aquestes dues-centes cinquanta pàgines. Però les ha escrit. «Potser els llibres els escrivim per a nosaltres mateixos», diu al final. Sí, l'objectiu hauria de ser aquest, un autor es deu només a ell mateix i és responsable finalment només davant de la seva pròpia consciència. Però en fer-ho, en mostrar públicament la intensitat d'aquest confrontament, un llibre com aquest es converteix en un exemple. *Si aquest carrer fos meu* és un relat que obliga a pensar-se des de dins, que obliga a examinar allò que hem viscut cadascú de nosaltres, o millor dit, a examinar com hem processat les nostres experiències. És un llibre que transforma la mirada i no n'hi ha gaires, d'autors, que s'atreveixin a afrontar aquest repte. ■